

ХУДОЖНИКЪТ ХРИСТО БЕРБЕРОВ (1875 – 1948)
И ПРОИЗВЕДЕНИЯТА МУ В КОЛЕКЦИИТЕ
НА ИСТОРИЧЕСКИЯ МУЗЕЙ И ХУДОЖЕСТВЕНАТА
ГАЛЕРИЯ „БЕНЧО ОБРЕШКОВ“ В ГРАД КАРНОБАТ

Анжела Данева

THE ARTIST HRISTO BERBEROV (1875–1948)
AND HIS WORKS IN THE COLLECTIONS
OF HISTORICAL MUSEUM AND BENCHO OBRESHKOV
ART GALLERY IN THE TOWN OF KARNOBAT

Angela Daneva

Abstract. The report provided briefly presents the artist Hristo Berberov and examines four of his works from the collections of Historical Museum and Bencho Obreshkov Art Gallery in the town of Karnobat. Two of the works are figured compositions: “In the Vicinity of Nessebar” and “Karnobat in the Past”, and the other two paintings are men’s portraits: “Young Man” (portrait of A. Kenov) and “Man with a Pipe”. Hristo Berberov remains in the history of Bulgarian art of the first half of the 20th century as a landscape and portrait painter. His painting style is transcendental – seeking the truths beyond the real, and the paintings from Karnobat offer more different artistic line, complementing the artist’s hand.

Key words: *Karnobat, Hristo Berberov, Atanas Ignatiev Karaivanov Historical Museum, Bencho Obreshkov Art Gallery*

Предложеният доклад представя накратко художникът Христо Берберов и разглежда четири негови произведения от колекциите на Историческия музей и Художествената галерия „Бенчо Обрешков“ в град Карнобат. През 2020 г. се навършиха 145 години от рождението на художника

и по този повод издадохме монографичното издание „Отзвучи. Христо Берберов. Живот и творчество“ (Данева, Станчева, Димитров 2022).

Христо Берберов получава основното си образование в родния град Елена, а средното – в Мъжката гимназия „Свети Кирил“ във Велико Търново, където негов преподавател е чешкият художник Ото Хорейши¹. Христо Берберов е от четиримата първи художници наред с Георги Митов, Драган Данаилов и Захари Желев (Данева 2013), които след завършване на средното си образование в България получават държавни стипендии и заминават да учат за художници в Италия. През 1898 г. в Торино четиримата завършват Академия „Албертина“, след което се завръщат у нас и стават учители.

Връзката на Христо Берберов с град Карнобат беше установена по линия на съпругата му Мария (20 май 1886, Карнобат – 19 април 1973, София). Тя е сестра на д-р Атанас Събев, чието семейство е известно в Пловдив със своята образователна и културна дейност. Мария и брат ѝ Атанас Събев произхождат от известната през XIX в. карнобатска фамилия на Атанас Жеков Кара-Димитров (Атанас Чорбаджи) (1814 – 1878), за когото се разказва, че бил справедлив и честен. И тъкмо затова бил поканен от турците да бъде застъпник на българите в конака („Мензилханта“), където в продължение на повече от двадесет години бил „ааза“ – представител на българщината пред турските власти в общината и съдилището при кадията (Керановски 1939). Същият уважаван в града Атанас Чорбаджи е дядо на Мария Събева.

Д-р Атанас Събев завършва финанси и инженерство в Италия, където се запознава с италианката Емилия Фавreto (Венеция, 2 декември 1878 – 1960?). По-късно тя става негова съпруга, а през 1900 г. сем. Събеви се установява в Пловдив (Данева, Станчева, Димитров 2022, 95 – 97). Най-ранни сведения за дейността на д-р Събев намираме в пловдивската преса от 1901 г., която съобщава за новооткритото от него смесено частно Търговско училище „Евлоги Георгиев“. То се е помещавало в красивия конак на Исмаил бей. В списъка на учителите от 1901 г. намираме и името на Христо Берберов, който е преподавал рисуване. Днес няма запазен спомен

---

¹ Ото Хорейши (1857 – 1937) – учи живопис в Академията по изкуства в Прага при проф. Антонин Лхота. Завършва художествената академия и само на 25 години, откликва на призива на българската държава и славянските дружества за оказване на помощ за развитие на културата в България. Преподава в гимназиите във Велико Търново, Казанлък и София и участва активно в художествения живот на страната.

как се пресичат пътищата на Христо Берберов и на Мария Събева, много е вероятно да са се срещнали покрай училището на д-р Събев. Свидетелства за връзката им са няколко картички от личния архив на художника, които си разменят в началото на века в Пловдив, където от 1898 г. художникът е учител в Мъжката гимназия „Александър I“, а там директор е Димитър Иванов Берберов (Елена, 1864 – ?) – брат на художника. След Търговското училище на д-р Атанас Събев Христо Берберов преподава още две години в Мъжката гимназия на града, докато не получава ново назначение в София. Така през 1905 г. Христо Берберов и Мария Събева сключват брак, а през 1906 г. в Карнобат се ражда синът им Боян. Връзката на семейство Берберови с родния на Мария град Карнобат и със семейството ѝ там не прекъсва. В различни периоди от началото на ХХ в. семейство Берберови прекарва време по Черноморското крайбрежие и в града. Говори се, че по време на престойте си в Карнобат Христо Берберов е посещаван от младия кандидат-художник Атанас Жеков (1926 – 2006), на когото преподава рисуване. За съжаление, не беше възможно да открием наследниците на художника Атанас Жеков, за да потвърдим тази информация.

Близостта до морето, до старинните селища Несебър и Созопол със сигурност е била привлекателна възможност за Христо Берберов да съзерцава морето и да наблюдава хората по брега. От престойте в Карнобат в колекциите на Художествената галерия – Карнобат и Историческия музей в града са няколко произведения, които ни предлагат по-различна художническа линия, която естествено допълва почерка на художника. Две от произведенията са фигурални композиции, а другите две картини са мъжки портрети. Произведенията с фигурални композиции са различни от познатите ни ранни безлюдни архитектурни пейзажи на художника. Тази линия в творчеството му бих поставила в границите на 30-те години, когато Берберов е приключил с преподавателската си дейност и активното си участие в художествения живот в София, което му дава възможност да се потопи в обикновеното и спокойно ежедневие на обикновения човек. В тези картини палитрата на Христо Берберов е топла и слънчева.

Произведението „Край Несебър“ (обр. 1) от колекцията на Художествената галерия „Бенчо Обрешков“ – Карнобат представлява широка плажна ивица с изглед към старата мелница и античния град Несебър. Работено е пленерно, с много светлина, озаряваща картината. Човешката дейност е синтезирана, хората са мълчаливи, унесени в своята дейност. За първи път художникът изобразява светския, модерния градски живот от първите десе-

тилетия на новия век. Всички фигури са обобщени, облечени са в ярки дрехи, представени като контрапункт на белия пясък. Атмосферата е безгрижна и спокойна. На сгорещения до бяло пясък, облени в слънчевата светлина, плажуват млади дами. Някои почиват на пясъка и разговарят, други се разхождат бавно по брега. На преден план в поза за почивка и отмора две дами със сламени шапки и чадъри разговарят. Дете играе в пясъка, а друго си говори с възрастна жена вдясно. Елегантна дама в жълта рокля, с шапка и прибран чадър в ръка, върви умислено по плажа. Светлината и горещината са обгърнали полето на картината, а пресъздаденият в бяло пясък контрастира с петролено зеления цвят на спокойната морска шир, достигаща потъналия, сякаш илюзия, старинен град. За първи път в тази картина виждаме Христо Берберов в един напълно нов свят. Настроението е ведро, слънчево. Меланхолията и бленуваните мигове са отстъпили място на жизнерадостен лъч светлина в творчеството му, огряващ и душата на художника.

Другата работа в колекцията на галерията е „Юноша“ (Портрет на А. Кенов) (обр. 2) от 1915 г. Той е изпълнен в класическата за времето традиция и задържа погледа върху все още по детски меките черти на лицето. Очите гледат плахо извън картината, малко напрегнато. Портретът е правен вероятно по поръчка или пък самият художник е проявил интерес предвид тънкия психологичен момент, отразен в очите на модела. Двете произведения са дарени на Художествена галерия – Карнобат през 1972 г. от учителката Мария Атанасова Годорова.

Втората фигурална композиция е притежание на Историческия музей в града и носи по-сложното заглавие „Карнобат в миналото“ (обр. 3). Представлява малък градски площад, стгъшен под дебелия сянка на дърветата, между клоните и листата на които слънчевата светлина прозира тихо. Двама мъже от различен етнически произход са фокусирали очи в игра на табла. Единият е с черен костюм и сламена шапка, а другият носи шалвари и скъсан червен пуловер, носи малка чалма на главата. Във втория план, в беседката, други турци си почиват приседнали спокойно, пушейки. Времето е застинало в този кадър от платното на художника. Така е изглеждал и е видян Карнобат в миналото през очите на Христо Берберов. Добросъседските отношения и съжителството между турци и българи е било естествено, затова и художникът, като всеки друг впрочем, се изкушава и рисува характерните за всеки етнос типове, не само ескизни рисунки, каквито има запазени в архивите, но и завършени, представителни портрети, като „Мъж с лула“ например от същата колекция.

Произведението „Мъж с лула“ (обр. 4) е ранно произведение на художника, от около 1910 г. и заслужава специално внимание, най-напред заради специфичното и сложно колоритно изпълнение на фона – наситено със сложни нюанси на изумрудено зелено, толкова характерно за палитрата на художника. От друга страна, от дълбините на този представителен портрет изплува образът на мъж с бяла брада и чалма на главата. Очите са дълбоки, тъмни, гледащи проницателно право към зрителя. В устата му дими дълга лула, подобна на онази, която виждаме в запазените снимки от студентските години на самия Берберов. Художникът не е оставил обяснение кой е портретуваният, нито изображението подсказва какъв е неговият социален статус, но е явно, че за Берберов този мъж не е бил просто интересен за рисуване типаж.

Христо Берберов остава в историята на българското изкуство от първата половина на ХХ в. като пейзажист и портретист. Живописният му стил е трансцедентален – търсещ истините отвъд реалното. Художникът прониква с дълбоко емоционално чувство на възхищение и смирение отвъд величествения планински пейзаж, а в дамските портрети преминава отвъд външния образ на човека с любов и трепетна мечтателност. Символиката в картините му е алюзорна, ефирна, поставяща мисловни акценти върху универсалността, непреходността, вътрешната красота и значимите човешки ценности. Така създадените от Берберов хармонии го нареждат сред художниците с вкус в направлението на символизма.

ИЗПОЛЗВАНА ЛИТЕРАТУРА

Данева, Станчева, Димитров 2022: А. Данева, Е. Станчева, Вл. Димитров. Отзвучи. Христо Берберов и неговото наследство (1875 – 1948). София: НБУ, Фондация Цанко Лавренов, 2022.

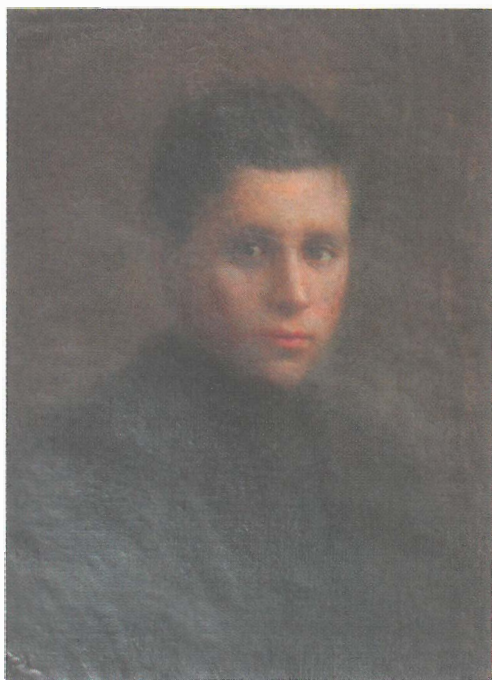
Данева 2013: А. Данева. Българи в италианските академии за изящни изкуства 1878 – 1944. София: НБУ, 2013.

Карановски 1939: Ив. Карановски. В пантеона на Карнобат: Живописни статии и бележки. София: Карнобатско културно-просветно дружество, 1939.

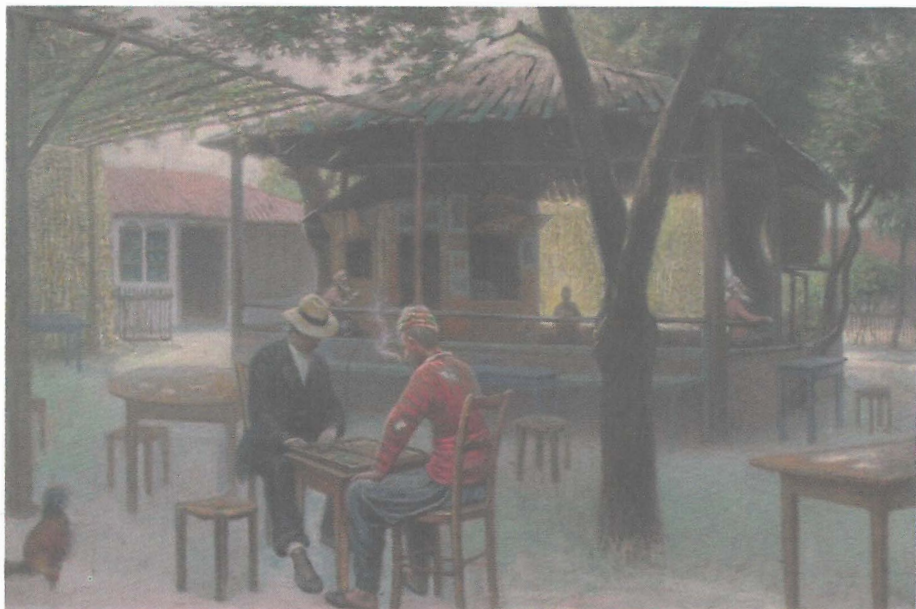
Обр. 1. „Край Несебър“, 30-те години на XX в. Маслени бои, платно, 50 x 74 см.
Художествена галерия „Бенчо Обрешков“, гр. Карнобат

Fig. 1. „Near Nessebar“, the 1930s. Oil paints, canvas, 50 x 74 cm. Bencho Obreshkov
Art Gallery, Karnobat

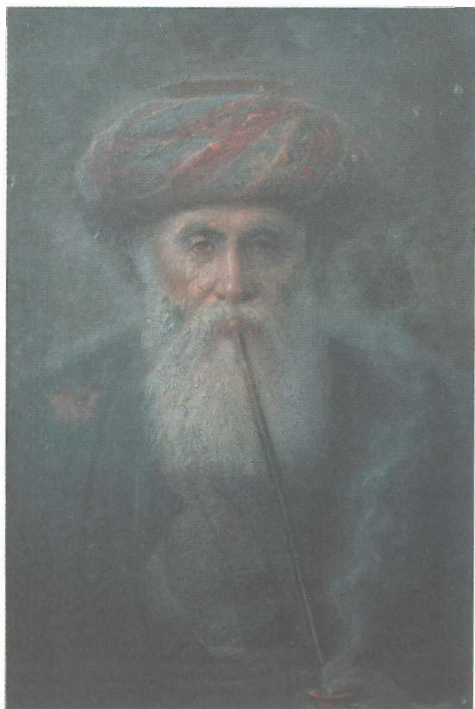
Обр. 2. „Юноша“ (Портрет
на А. Кенов), 30-те години на XX в.
Маслени бои, платно, 62 x 46 см.
Художествена галерия
„Бенчо Обрешков“, гр. Карнобат

Fig. 2. „Young man“ (Portrait
of A. Kenov), the 1930s. Oil paints,
canvas, 62 x 46 cm. Bencho Obreshkov
Art Gallery, Karnobat

Обр. 3. „Карнобат в миналото“, 30-те години на XX век. Маслени бои, платно, 48 x 70,5 см. Исторически музей – Карнобат

Fig. 3. „Karnobat in the past“, the 1930s. Oil paints, canvas, 48 x 70.5 cm.
The Historical Museum – Karnobat

Обр. 4. „Мъж с лула“, ок. 1910 г.
Маслени бои, платно, 68 x 46 см.
Исторически музей – Карнобат

Fig. 4. „Man with a pipe“, about 1910.
Oil paints, canvas, 68 x 46 cm.
The Historical Museum – Karnobat